

Kurdiska kvinnors upplevelse
av ”Mordkampanjen Anfal 1988”;

En kvalitativ studie om kurdiska
kvinnors traumatiska upplevelser i kriget

Examensarbete inom ämnet socialpsykologi
C-nivå 20 poäng
Vårterminen 2008

Asso Byari
Handledare: Lars-Erik Berg

Abstrakt

Denna uppsats syftar till att samla information för att få bättre förståelse av de posttraumatiska besvären som "Mordkampanjen Anfal 1988" orsakade hos sju kurdiska kvinnor mellan 18 och 76 år. Samt belyser de upplevelsernas påverkande på dessa kvinnors personliga och socialidentitet. Frågeställningen är: *Hur upplevde dessa kvinnor "Mordkampanjen anfal1988", upplevde de det som ett trauma? Uppvisar dessa kvinnor traumatiserade drag efter kriget, kan de hänföra dessa till kriget? Om de upplevde sig traumatiserade, hur beskriver de sitt trauma och hur upplever de det idag? Vilken effekt anser de att "Mordkampanjen Anfall 1988" har haft på deras personliga och sociala identitet?*

Denna undersökning har grundat sig på kvalitativa semistrukturerade intervjuer och materialet har vidaretranskriberats och kodades av tystnadspliktiga skäl. Huvudteoretiska utgångspunkten är Giddens (2005) teori kring tillit och den ontologiska tryggheten, symboliskt interaktionism och dess symboler och objekt (Tros & Levin, 2004), samt den posttraumatiskt stressyndromen (Larsson, 2004). Resultatet visar att kriget "Mordkampanjen anfal 1988" har orsakat en rad av förändringar hos dessa sju kvinnor, upplevelsen av panik och maktlöshet, försämring av ontologisk trygghet, relationsavbrott, skam av skuld känslan och, försvagningen av minnet, glömska och koncentrationsförmåga, ångest och rädslan och känslan av meningslöshet. Slutsatsen utifrån de nämnda resultaten visar att dessa sju kvinnor lider av olika drag av posttraumatiskt stressyndrom. Vilket som de inte bar på innan kriget. Etniskrensning av den kurdiska nationen var även ett annat syfte med detta krig i tanke på de upplevelser och antal döda.

Nyckel ord: Kurdiska kvinnors upplevelse av "Mordkampanjen Anfal 1988";

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Syfte	5
1.3 Problemformulering och Frågeställningar	5
2. Begreppsdefinitioner	6
3. Teoretisk anknytning	7
3.1 Giddens, den ontologiska tryggheten	7
3.2 Posttraumatiskt stressyndrom.....	8
4. Tidigare forskning	10
5. Metod	12
5.1 Urval.....	12
5.2 Restriktioner	12
6. Resultat	15
6.1 Jämförelser.....	20
6.2 De gemensamma nämnarna	21
7. Analys	22
8. Diskussion och slutsatser	35
7.1 Bristen i studien.....	38
7.2 Slutliga Slutsatser.....	39
7.3 Förslag till framtida studier	40
9. Litteraturförteckning	41
10. Intervju guide	43

1. Inledning

1.1 Bakgrund

”Ordet Anfal betyder krigsbyte. I versen al-Anfal i Koranen står att islamiska soldaterna har rätt att behålla ett krigsbyte som de erövrat från icke muslimer. Men man måste dela ut en fjärdedel av bytet till faderlösa barn och fattiga muslimer” Dostan (2003)

Mord kampanjen Anfal 1988

Av Iraks totala 27 499 638 invånare är 4-6 miljoner kurder och bor i norra delen av landet. Denna del av Irak kallas för Irakiska Kurdistan eller södra Kurdistan. Kurdistan är delat mellan fyra länder Turkiet, Iran, Irak, Syrien samt delvis i andra länder som Armenien och Libanon. Total finns mellan 20-30 miljoner kurder, enligt (wikipedia, 2008).

Mordkampanjen Anfal började den 18 februari 1988 och slutade den 6:e september samma år det vill säga det år som det långa åtta åriga kriget Irak- Iran upphörde. Kriget Anfal designades, leddes och praktiserades av ”Kemiske Ali”, Saddams kusin i Irak. 182 000 kurder är spårlöst försvann i Irak enligt Kurdo Baksi (Baksi, 2003) som är författare och journalist i Sverige.

Irakiska ex regimen anklagade den kurdiska befolkningen för förräderi under kriget Irak – Iran mellan 1980 och 1988, när de brukade gästa och förse den Kurdiska gerillan Peshmarge med mat och medicin. ”MK Anfal 1988” i sina grymma bilder räknas som en kopia av förintelsen där tusen tals oskyldiga barn, gravida kvinnor, män mördades kallblodigt av Irakiska armén. Samt över hundra tals vackra kurdiska flickor utsatts för våldtäkter och såldes vidare som sex pigor eller slaver till arabländer. Det var en systematiska etnisk rensning som var välplanerad av irakiska statsapparaten och alla bybornas ägodelar beslagtogs och husen brändes ner, enligt Hama Dostan (2003). Syfte med mord kampanjen Anfal, enligt Dostan var att utplåna den kurdiska nationen från Irakiska kartan.

Folkmorden mordkampanjen Anfal 1988 bestod av 8 faser, i varje fas använde Irakiska krigsmaskin alla vapen, bland annat kemiskt vapen för att döda så många som möjlig av kurder, Chak (2007, s. 18-27).

Det som är unikt i min undersökning, är att det finns få akademiska studier som berör kvinnor i ett land som sönderfaller av krig. Kurdernas underläge i de länder som de lever i, gör det omöjligt att göra en sådan studie.

Det finns andra skäl att göra studien speciell, bland annat att kvinnor är underordnade män och vid ett eventuellt krig ändras deras sociala och ekonomiska situation och blir största offer för våld, hot och försörjnings svårigheter

1.2 Syfte

Mitt syfte med denna undersökning är att samla information för att få en förståelse av de posttraumatiska och besvären som "Mordkampanjen Anfal" orsakade hos offren, det vill säga de sju kurdiska kvinnor som fortfarande är i livet. Samt försöka att belysa hur dessa upplevelser påverka deras vardag i dag och vilken effekt detta krig hade "Mordkampanjen Anfal 1988" på dessa kvinnors identitet och deras vardagliga sociala tillvaro.

1.3 Problemformulering och Frågeställningar

Jag anser att det finns praktiska skäl att titta närmare på krigets offer inte minst de civila som ofta är stora förlorare när de hamnar i ett sådant trauma. I denna undersökning ämnar jag få fram påverkan av "Mordkampanjen Anfal 1988" på sju kurdiska kvinnor i olika åldrar under och efter kriget. Det är intressant också att veta hur detta trauma influerar deras personliga och sociala identiteter idag.

Undersökningens fyra huvud frågeställningar blir utifrån ovanstående dessa:

1. Hur upplevde de intervjuade kvinnorna mellan 18 - 65år situationen under folkmordet i "Mordkampanjen Anfall 1988" mot kurder? Upplevde de det som ett trauma?
2. Uppvisar dessa kvinnor traumatiserade drag efter kriget? Hur? Kan de hänföra dessa till kriget?
3. Om de upplevde sig traumatiserade, hur beskriver de sitt trauma och hur upplever de det idag?
4. Vilken effekt anser de att "Mordkampanjen Anfal 1988" har haft på deras personliga och sociala identitet?

2. Begreppsdefinitioner

Peshmarge: Kurdiska motståndsrörelse som bekämpade i Irakiska Kurdistan.

Jash: Kurdiska legosoldater som var uthyrda av Irakiska staten och krigade vid sidan av armén mot Peshmarge.

Ordet Jash på kurdiska betyder åsnas unge.

4. Teoretisk anknytning

4.1 Giddens och den ontologiska tryggheten

Som en förklaringsmodell för att analysera den traumatiska upplevelsen hos de sju kurdiska kvinnorna som upplevt "Mordkampanjen Anfall 1988", utgår jag ifrån den engelske sociologen Antony Giddens' "Modernitet och självmedvetande" beskrivande av de termerna som berör, ontologisk trygghet, individens skyddshinna, existentiella frågor, samt skam och ångest och dess samband med varandra.

Den ontologiska tryggheten har stort betydelse för individen att känna en kontinuitet och ordning i de händelserna som berör honom direkt och indirekt. Den innebär enligt Giddens (2005, s.61) att man på ett medvetet plan vet vilka frågor som ingår i den ontologiska tryggheten.

Den existentiella tryggheten innebär att individen på ett medvetet plan känner sig ontologiskt trygg och har svaret tilläggligt till alla frågor som rör hans existens. Denna kamp att vara eller inte vara, är individens kontinuerliga uppgift för att skapa sig den ontologiska tryggheten

Upplevelsen av andra människor är en annan komponent av den existentiella tryggheten Giddens (2005, s.61-66). Man gör sig till ett objekt för att bli bekräftat som en individ. Den sista typen av existentiell trygghet är kännedom om självidentiteten, som enligt Mead, består av tre delar, "Jag", "mig" "du" d. v s. den generaliserade andre, Giddens (2005, s.66).

Enligt Giddens (2005, s.68) det bästa sättet att analysera självidentiteten, är att undersöka de individer som har nedbruten självkänslan på grund av en skada. Yttre tvång på identiteten kan innebära en skada i den inre tryggheten av existensen och handlingsförlamning. Det framkallar inre dödlighet hos individen och orsaker nedsatt förmåga att bevara sin skyddshinna som fungerar som en manual av tillit för att upprätthålla kraften.

Skamkänslan och ångesten är ytterliggare två tillstånd som har ett starkt förbund när den ontologiska tryggheten utsätts för ödesdigra ögonblick, till exempel när man ger sig på ett berg. Skamkänslan berör hela individens inre självstruktur. Det är en djup känsla att man inte duger till att bli respekterad eller älskad (Giddens, 2005, s. 82-87). Skamkänslan är direkt kopplat till självidentiteten och det brukas komma tidigt. Den är ett ångesttillstånd i grunden och botten. Enligt Lewis (Giddens, 2005, s. 82-87) är skammen direkt bunden till den ontologiska känslan av trygghet och det består av undanträngda rädslor som är permanenta i identitetens biografi. Skammen är den negativa sidan av individen jämför med stoltheten. Både skam och stolthet är förankrade i de sociala banden runt individen, (Giddens, 2005, s. 82-83).

Skam och skuld fördjupar sig in i varandra. Enligt Giddens (2005, s. 81) är skuld ångest som brukar skapas på grund av rädslan för fel när individens tankar och föreställningar inte överensstämmer med det man förväntar sig. Rädslan att förlora sitt objekt är grunden till ångesttillstånd. Ångest skapas av omedvetet organiserat tillstånd av rädsla, vilket leder till känslomässig spänning och uttrycks som inre faror hos individen Giddens(2005, s. 58).

4.2 Posttraumatiskt stressyndrom

Enligt (Larsson, 2004, s. 414) är posttraumatiskt stressyndrom de symptom som offren får på grund av katastrofupplevelser och det består av tre huvud symptom:

1. *"Traumat åter upplevs i form av "flashbaks", drömmar och fantasier."*
2. *"Man blir känslolös och ointresserad och undviker stimuli som påminner om det" inträffade".*
3. *"Man upplever ångest, arousal och olust som inte fanns före händelsen. Det är också vanligt med skuldkänslor, t.ex. för att män överlevde"*

Enligt svenska ord boken Malmström, Györki & Sjögren (1991, s.582) innebär trauma en "skada genom yttre våld". Medan den med traumatiska krisen menas den chockerande händelsen som inträffar utanförvarning, till exempel, dödsfall vid katastrofer, sjukdoms

besked .. etc, enligt Karlsson (2004, s. 427-434). Det orsakas av yttre och oförebred våld som hotar individens fysiska och social identitet och henne elementära tryggheten i sin tillvaro.

Vad orsakar traumatiska upplevelser?

Traumatiska upplevelser trotsar elementära värden hos individen, till exempel den grundläggandetryggheten, självbilden och tilliten till omgivningen och förstör den personliga scheman som består av normer, värderingar, förväntningar och en struktur som individen kan handlar efter den,(Christianson, 1996. s. 306).

4. Tidigare forskning

På grund av kurdernas geografiska och politiska läge som är delad mellan olika länder, finns inte många studier som klargöra deras situation. Samt har kurder inte eget land för att underlätta sådana studier. Därför valde jag följande litteratur och studier som jag anser är relevanta till min forskning av kurdiska kvinnors upplevelse av mord "Mord kampanjen Anfall 1988" och överensstämmer bra med de situationer och de upplevelser dessa kurdiska kvinnor kommer att berätta:

En empirisk studie som gjorts av Knutsson(2002) "*Att leva vidare efter krig och etnisk rensning*", denna studie handlar om 153 kvinnor från Bosnien-Hercegovina och Kroatien och huruvida detta krig d v s Balkan kriget 1994 har påverkat deras dagliga situation och vilka krigsreaktioner de bär på. Ett liknade krig har de kurdiska kvinnorna utsatts för under "kampanjen Anfal 1988".

Rönnemark (1999) om coping vid förlust av små barn. Han lägger fram en utförlig beskrivning av mammor som har förlorat sina spädbarn och dess psykiska konsekvenser. På grund av många kvinnor från Kroatien och Bosnien-Hercegovina som har förlorat sina barn under kriget, hittade jag vetenskaplig information i denna bok "*Fallande Löv*" som är skriven av Rönnemark (1999) och stöd till min forskning om "Mord kampanjen Anfal 1988" och dess effekt på de kurdiska kvinnor som även har förlorat sina barn.

Hur fungera minnet under våld och stress, har Christianson(1996) i sin bok "*Traumatiska minnen*" lagt fram att individen kommer ihåg de händelser som tycks viktiga och associeras med en händelse, t ex vid våld eller krig. Kriget i balken 1994 enligt Knutsson (2002) har satt sina spår hos kvinnor i Kroatien och Bosnien-Hercegovina. Denna studie hjälpte till att finna samma symtom hos de kurdiska kvinnorna i södra Kurdistan som upplevt "Mord kampanjen Anfall 1988".

Många offer känner sig hjälplösa under och efter händelsen, då deras integritet kränks. Det gör att de bär minerna hela livet med sig. Kaplan (2004) har gjort en kvalitativ studie om 40 barn som har svåra minnen av förintelsen. Kaplan kom fram till att nazisternas syfte med

förintelse var att de ville förstöra offrens biologiska grund för framtiden för sig själva och kommande generation.(Kaplan, s. 83 -121). Kaplans (2004) forskning gav min studie om kurdiska kvinnors upplevelse av "Mord kampanjen Anfall 1988" en uppfattning som tydliggör om dessa kurdiska kvinnors inställning om sina framtider.

Jag användande mig också av Fruta Habtom uppsats om vilka reaktioner hade eritreanska kvinnor på krigsupplevelser. Frutas uppsats kompletterar somliga studier som jag har nämnt. Hon uppger att samtliga sju Eritreanska kvinnorna som hon har intervjuat, har posttraumatiska stressyndrom och lider av "*påträngande minnen, Flashback, överdriven vaksamhet, lättskrämdhet, mardrömmar, sömnsvårighet, koncentrationssvårighet, begränsade känslor, vredesutbrott, saknad framtid, fysiologiska reaktioner, undvikande av tankar kring kriget, sociala relationer och skuld-känslor*".

5. Metod

Jag valde att använda mig av Kvalets kvalitativa semistrukturerade intervjuer där ansåg jag detta vara bäst avpassade metoden för min undersökning och mina frågeställningar, (Kvale, 1997, s. 12-125). Anledning var att jag ville komma respondenternas nära subjektiva upplevelser av "MK Anfal 1988" genom att låta de själva beskriva händelserna de gick inom.. Intervjuerna bokades via telefon och ägde rum hos respondenternas hemmaplan. Det togs mellan 30 och 45 minuter och spelades på band och därefter översatts till svenska sedan transkriberats för vidare analys. Jag Undersökningsfrågorna delades upp i fyra huvudfrågor som berörde objektiva omständigheter där offren utsatts för, offrens subjektiva förhållande till objektet och dess upplevelser, vilken betydelse har dessa fakta haft på subjektivt för offren och omständigheternas påverkan på den personliga och social identitet.

5.1 Urval

Jag begränsade mig till att enbart intervjua sju kurdiska kvinnor, mellan 18 och 76 år med några restriktioner, bland annat: På grund av krigets omfattning och antal civila offer som beräknas till över 182 000 så är inte studien generaliserbar. De sju kurdiska kvinnornas respons kan inte vara ett representativt underlag för så många andra överlevanden som befinner sig just i Södra Kurdistan (Irakiska Kurdistan). Förändringar av intervjupersonernas livsvillkor och vistelsen i annat land sedan detta krig "MK Anfal 1988 har skett för 20 år sedan.

Urvalet av intervjupersonerna är sju Kurdiska kvinnor som kommer från olika områden i södra Kurdistan, det vill säga Irakiska Kurdistan. De består av följande kvinnor som av säkerhetsskäl har jag kodat deras namn.

1. **T** är 37 år och kommer från staden Karkuk i Irakiska Kurdistan och född 1970 . Hennes familj bestod av mamma och pappa och åtta syskon, fyra flickor och fem pojkar (Fyra av pojkarna dog i mordkampanjen anfall 1988). Huvudkällan för familjen inkomster var odling och djur skötsel och hade godo med allt. Enlig henne, hade familjen normalt liv och stabilt. T berättande att hon var redan 11 år då hon

hamnade i fångslades med sin familj av Saddams säkerhetsstyrkor mer än ett år och fyra månader och utsatts för olika kränkningar. Nu bor hon i Sverige med sin man och har de två barn ihop, en pojke och en flicka.

2. **N** är 39 år och kommer från Kanay kadir, ett litet samhälle som ligger några mil norr om staden karkuk. N familj bestod av 5 medlemmar, pappa och mamma och två flickor och en pojke. Familjen hade husdjur skötsel och hade en gård. Ekonomin var ganska bra ordnat. Just nu är hon gift och har en son och en dotter och bor i Svarige.
3. **Sh** är född 1963 i staden karkuk och 45 år. På grund av faderns politiska aktivitet på 1980 talet, tvingades hela familjen lämna staden och bo på landet i ett område som heter ”Garmyan” utanför staden karkuk, där Saddam hade ingen makt. Familjens ekonomi var ganska bra. Hon gifte sig 1985 och har en pojke som heter H.
4. **A** är 57 år gammal, och född i staden Sulaimaniya. Hon läste humanitär linje på gymnasiet och gifte sig med Kh 1979. A är mamma till tre barn, två flickor och en pojke. I och med hon och hennes man var både hade anställning, var ekonomin ganska ordnat. Hennes man var lärare och hon själv jobbade på ett statligt elbolag.
5. **F** är 65 år och kommer från staden karkuk och hon är analfabeter. Hon är hemma fru och mamma till sex barn, två pojkar och fyra döttrar. Hon har även förlorat en pojke 11 år under 1980 talet och dotter. På grund av politiska omständigheter lämnar hon och hennes familj staden Karkuk och valde bo på landet, där Irakiska säkerhetspolis hade inge kontroll. F bor sedan 10 år tillbaka i Sverige med sin make S.
6. **K** är 68 år och född i en by som ligger halvtimme utanför staden Halabja i Irakiska Kurdistan 1940. K var fyrtorn år då gifte hon sig med SB och haft 5 barn ihop med honom och den äldsta försvann i kriget MK 1988, enligt henne, var deras ekonomi bra och de hade en hatt butik och inkomsterna var utomordentligt.

7. K S är 72 år och kommer från staden Karkuk och född 1936. familjen hade jordbruk som största inkomst källan och hon är analfabeter. Hon gifte sig 1951 med Sh, som var också bonde och fick nio barn med honom fyra flickor och fem pojkar. På grund av det feodala systemet som hade stort makt på landet, förlorade familjen ägandet rätten till jordbruks mark och var tvungen att arbeta som anställda hos andra.

5.2 Procedur

Intervjuerna gick till på följande sätt: tid och plats bestämdes via telefon och en kortfattad information på kurdiska överlämnades om intervjus innebörd och syfte och gavs namnet på högskolan. Intervjupersonerna utlovades anonymitet och toga deras samtyckande om bandandet av deras röst och transkribering av det.

5.3 Etisk rutin

Intervjupersonerna har meddelats muntligt om intervjuens avsikt och sättet att hantera deras personliga uppgifter, samt allt som rör tystnadsplikten. De har också informerats att deras medverkan är frivillig och de har rätt att stoppa intervjun ifall om det dyker upp besvärliga och kränkande frågor. Informerande av etiska frågor har gjorts i samråd med handledaren.

6. Resultat

I detta avsnitt redovisas dessa sju kurdiska responsen utifrån de fyra huvudfrågeställningarna som berör fyra områden i min studie: Kvinnornas objektiva omständigheter, hur upplevde dessa kvinnor omständigheterna subjektiv, viken betydelse har dessa fakta haft subjektiv på dem och sist hur dessa kvinnor personliga och sociala identitet har påverka av dessa omständigheter.

Kvinnornas Objektiva omständigheter

- De otäcka bilderna från kriget "MK Anfal 1988"

Alla respondenter berättade hur kemiska bombningar av staden Halabja våren 1988 satte skräck och panik i alla byborna och en del av befolkningen som bodde strax utanför städerna lämnade sina hus. De beskrev hur Saddams armé förvandlade deras samhällen till ett slagfält och bombade det utan att ta hänsyn varken till människor och djur.

Majoriteten av de sju kvinnorna redogjorde, hur de och deras familj gömde sig bland höjderna i området där armén befanns sig, mer än tio dagar utan mat och tak. De bevittnar hur Irakiska armén och Kurdiska legosoldater (Jash) fångade, dödade kvinnor barn och män och stoppade människor i lastbilar och avrättade en del av dem på plats.

Chockbilderna, såsom flygbombar och bränder, sårade och övergivna människor på väg kanterna, vilsna, hungriga, maktlösa och våldtäkter täckte de kvinnornas skildringar av detta krig. En av kvinnorna talade om hur hon och hennes familj blev till fångetagen av säkerhetspolis, då de försökte att fly. Enligt henne, behandlades de urusel av säkerhetsvakter i fängelset och utsattes för kränkning och slaveri och isolering från omvärlden i mer än ett år och fyra månader.

De flesta av de intervjuade kvinnor definierar "MK Anfal 1988" som ett helvete som Saddam Husein skapade för att utrota kurder. De kallade det för "världens undergång" d v s den dagen man ställs inför yttersta domen i nästa livet och vi straffades utan att leva denna livet och göra något fel.

De flesta av dessa sju offren är överens om att ordet Anfal är ett otäckt ord, och det innebär maktlöshet, depression, tortyr, att döda barn kallblodigt, bränna natur, kränka människors existens, isolering, fångenskap, våldtäkt, avrättning, misshandel, stress, panik,

skam, människors förnekande, slaveri, människogalenskap, spårloshet, ny förintelse, olycklighet, stor sorg, massgravar, meningslöshet, lusten att dö,

Hur upplevde dessa kvinnor omständigheterna subjektiv strax efter kriget

- Medborgarerättigheter och identitet

Alla de sju kvinnorna förlorade några av sina anhöriga och släkt, sina hem och de var tvungna att lämna allt ifrån sig. Att leva anonym och splittrad från övriga medlemmar av sin familj i rädslan inte bli avslöjad av säkerhetspolis, var största hotet mot deras välbefinnande som vanliga människor.

Alla de sju intervjupersoner förlorade sin rätt som vanliga Irakiska medborgare, fick inte rätten till arbete, vård, skolan och inte övriga rättigheter . Att inte träffa sina anhöriga och inte våga ha en normal relation med omgivning, trots den stora förlusten av kära och nära, framkallade hos dem psykisk trötthet, panik och rastlöshet och glömskan och att leva i ett tillstånd av rädsla. Det var inte alltid lätt att leva och bära på en falsk identitet.

- Ekonomin efter kriget

Samtliga de sju tillfrågade kvinnorna talade om att deras hus och förmögenhet beslagtogs av Irakiska staten. Det orsakade stora svårigheter för dem att försörja sig och sin familj och de hade svårt att hitta en permanent bostad att leva i strax efter kriget. Ingen av de sju kurdiska kvinnor har fått hjälp eller ersättning.

- Tradition och religion

Alla de sju intervjuade kvinnors svar överensstämde med traditionen och religionen var ett annat problem som gjorde livet ännu svårare och friheten begränsades för dem. Många offer hade ingen make eller bror kvar som försörja dem. Det var inte alltid lätt att hitta ett lämpligt arbete att leva på. Det var inte lätt för en kvinna att vara ensam och jobba på ett fält där fanns många män och arbetsgivarna var inte alltid snälla. Som kvinna blev man utnyttjad på olika sätt, till exempel, man fick dålig lön och en del av kvinnor blev våldtagna. Man hörde hela tiden skrämmande berättelser. Därför undvek man som kvinna att vara ute bland okända, speciell män. Situationen var ännu svårare när säkerhetspolis och en del religiösa grupper tittade ner på kvinnornas ställning, till exempel att man inte fick gifta om

sig. Ibland fick man höra att man hade något fel eller att man har blivit lämnade av maken på grund av dålig heder och rykte. Sådana rykten, skvaller och kränkningar borrade sig rak i genom hjärtan på oss, enligt kvinnornas berättelser.

Viken betydelse har dessa fakta och omständigheter haft subjektiv på dem?

-Påträngande minnen

Samtliga sju överlevda kurdiska kvinnor har svårigheter med att undvika att tänka på sina anhöriga som har dött i MK Anfal 1988. Tid och rum har ingen betydelse, upplevelserna av kriget har blivit en stor del av deras var dag. T säger: -

”Så fort jag hör en sång eller en bild som dyker upp på Tv, befinner jag mig djupt igen inne i händelserna och jag glömmer att jag lever nu. Jag pendlar ständigt mellan då och nu. Jag och andra som har upplevat MK, fungerar som narkomaner och har en stark beroende av händelserna från detta krig och det har gjort sig till en del av oss”

- Sömnsvårigheter

Sömnbesvär på nätterna och oro på dagarna är en annan påverkan av kriget . Enligt dessa sju intervjupersoners utsaga, har nattsömn och ensamheten det värsta som händer dem dagligen. Så fort de vill sova eller blir ensamma, invaderar minnena från krigets ”Mk Anfal 1988” deras tanker och får svårt att blunda, allt återspelas på nytt igen. De blir rädda, skrämde och får mardrömmar. K, som är 72 år kan inte sova utan sömntabletter, berättar: -

”Jag blir mycket skrämde då mörkret faller, det påminner mig om de nätter då jag och min familj och många andra människor, tvingades av Saddams armé att lämna vårt hem och fly. Vi gick vilse, många var trötta och en del blev fångade av armén.”

- Socialsamspel

Det sociala samspelet är ett annat dilemma de drabbade har problem med. Det är inte alltid lätt för dem att tala om sitt trauma för sin omgivning, inte minst de som har dåligt kännedom om kriget anfall. De som bär på liknande upplevelser har lätt för att förstå och umgås med dessa kvinnor och pratar gärna om det. Fem stycken av dessa kurdiska kvinnor

tycker det är meningslöst att prata om det om man bara vill prata om det utan att ha någon lösning eller framgång. Resten av dem har jättesvårt att prata om det och man finne inte lämpliga ord för att beskriva det eller man har svårt att yttra sig. Sh 45 år berättar: -

”Denna MK har gjort det svårt för mig att finna någon gemenskap med nya människor i min vardag. De som bär på samma upplevelser, vill gärna prata om det, och en del bryr sig inte alls om det och det kan beror på att de inte vill blir ledsna eller kanske vill de inte blanda sig i något som är tråkigt. Ibland det känns jättesvårt att yttra mig och att uttrycka ut det som jag vill säga”.

Hur dessa kvinnors personliga och sociala identitet har påverkats av dessa omständigheter?

-personligförändring

Samtliga sju intervjupersoner anser att ”Mordkampanjen Anfal 1988” har markant ändrat deras personliga identitet på olika områden. De visar sig mår bra och är starka ytligt sett, medan inom sig har de en annan värld och bär svåra upplevelser från detta krig som inte går att glömmas. De menar det förbittring, irritation och ilska är en del av deras vardag. Ovissheten är en annan personlig förändring som har sked efter detta trauma. En av kvinnorna som är 57 år och förlorade sin man i detta krig, berättar: -

”Jag lever i ovisshet och vet inte vart jag skulle placera mig i världen. Jag upplever ovisshet på grund av jag inte vet vem jag är längre, enligt henne lider hon av dubbelhet. Jag är två personer i en kropp”.

Personlig svaghet och förlorad individuell självständighet är ett svar till som dessa kurdiska kvinnor beskriver, hur de känner sig beroende av andras hjälp. Kriget orsakade dem stora ekonomiska förluster. De måste få hjälp hela tiden. Fem av dessa kvinnor berättar hur de var stolta över sig själva innan kriget, de kunde arbeta och bidra med lite inkomster till familjen. K är 68 år: -

”Jag känner mig svag och ytterst beroende av andras hjälp. Vilket jag inte var innan kriget. Rollen av hjälpare har ändrat sig. Förr det var jag som gärna skulle vill stödjer andra. Inte nu längre!”

- **Socialidentitets förändring**

Socialidentitets förändring är också en påverkan. De talade om att ibland glömmet de eller vågar inte ta rollen make och mammorollen, eller mormor, fast det har gått mer än 20 år sedan detta trauma spelade sig. Två av dessa kvinnor har svårt att börja jobba och utbilda sig eller syssla med något arbete.

- **Meningslöshet och tomhet**

Meningslöshet och tomhet är en annan sida av deras respons på frågorna . Svårt för de att hitta smaken i maten, att handla, festa eller träffa andra. Man vill helst vara för sig själv eller umgås bara med dem som har samma minnen. Livet är nästan jämt tråkigt. Vi känner att vi dör långsamt med våra bekymmer. K säger: -

”ingenting smakar gott för mig, jag bryr mig inte om nya kläder, sort av mat eller möbler och jag festar inte. Jag får vara tacksam att jag lever och har mina barnbarn.”

Majoriteten av de sju kurdiska kvinnorna har svårt att skaffa sig nya vänner och känner sig mer isolerade och deras grad av tillit och tron på omgivningen har minskat. Två av de kvinnorna säger att minnena från kriget Anfal har blockerat deras hopp om framtiden och de har svårt att gå vidare, till exemplet att gifta om sig med någon annan man. Bilden av de anhöriga sitter fast framför dem och de har väntat länge på att komma hem någon vacker dag. A är 57 år och har väntat 20 år på sin man:-

”Många tror att jag är en stark person, stark nog att klarat mig hyfsat bra i alla de trauman som jag har gått genom, trots att jag befinner mig i pågående konflikt med själv, denna konflikt har pågått sedan jag förlorade min man våren 1988.

- Minnesförsämring

Majoriteten av kvinnorna klagar över hur detta krig försämrat deras minnesförmåga. De har till exempel svårt att komma ihåg adresser, saker, datum.. Det skapar i sin tur dålig koncentration då de vill syssla med annat. De tillägger att orsaken bakom är upplevelserna från kriget som dyker upp spontant och - förstör det som dem vill göra och de kan inte planerar. Intervjupersonen K berättar:

”Innan kriget kunde jag hitta svåraste adressen. Ett av mina barn eller barnbarn måste komma och hjälpa hem mig nu. Det är tragiskt, jag har blivit som en blind person och är beroende av andra”

-Beroende av andras hjälp

Majoriteten av dessa sju kurdiska kvinnor tycker att bilden har ändrats, innan kriget det stod för tjänst att hjälpa andra människor. Idag är det tvärtom, de själva beroende av andras hjälp både psykiskt och fysiskt. Kriget har gjort att man har blivit passiv och man har tappat det engagemang som krävs för att kunna vara aktiv.

7.1 Jämförelse i intervju personernas respons

Trots att responsen från alla intervju personerna är ganska lika, det finns dock en viss skillnad. Fyra av dessa kurdiska kvinnor som är mellan 57 och 72 år har svårigheter att komma igång igen med till exempel relation, arbete och integration. De hänvisar detta till deras oförmåga att lära sig språket och åldern. Två av dem som är mellan 37 och 45 år har lättare för sig att gå vidare med livet och fungerar ganska bra med bibehållandet av måttlig ångest. Två av dem som är 45 och 57 år som har förlorat sina män i ”Mk Anfal 1988”, har svårigheter med att skaffa nya livspartners och de hittar inte någon mening med det de gör och har inga framtida planer för att ändra på det heller.

Nära hälften av intervju personerna anser att de skyldiga ska få sitt straff och att omvärlden inte har tagit sitt ansvar för alla grymheter som begåtts mot människor, djur och naturen.

Två av dessa kvinnor deltar aktivt i olika kvinnoorganisationer och tycker om detta att vara aktiv med en förening gör deras och andra kvinnors situation lättare. Samtliga de sju kurdiska kvinnorna har inte fått något professionellt stöd

Trots att "Mk Anfal 1988" var en kollektiv trauma för dessa sju kurdiska kvinnor, skildrade de händelserna var och en på sitt sätt och uppvisade påverkande av det på olika sätt beror på åldern och fysiskt och psykiskt erfarenhet. Tre av dessa kvinnor som var över 60 år, berättade händelsen ganska normalt och hade redan klart för sig om Saddams grymheter. Två av dessa kvinnor som var mellan 18 och 19 år som upplevde traumat, visade starka känslor och sårbarhet. De tyckte att de har förlorat de bästa åren i sitt liv.

6.2 De gemensamma nämnarna

Ovan resultaten summerades till följande åtta teman:

- 1) Upplevelsen av panik och maktlöshet*
- 2) Abstrakt identitet och relationsavbrott*
- 3) Försämring av den ontologiska tryggheten*
- 4) Personlig och socialidentitets förändring,*
- 5) Känslan av skuld skam*
- 6) Ångest och rädslan*
- 7) Försämringen av minnet*
- 8) Meningslöshet*

7. Analys

Utifrån de nämnda teorierna och relaterade litteraturen som är relevant till uppsatsen, kommer jag att tolka intervjupersonernas samlade data som består av nio gemensamma nämnare i följande teman:

Upplevelsen av panik och maktlöshet, abstrakt identitet och relationavbrott, försämring av den ontologiska tryggheten, skam och skuld, ångest och rädslan, personlig och social identitetsförändring, försämringen av minnet och meningslöshet.

1) *Upplevelsen av panik och hjälplöshet*

Upplevelsen av panik och maktlösheten på grund av detta krig är klart bevis på hur dessa sju kurdiska kvinnor har upplevt traumat ”Mk Anfal”, där de utsatts av Irakiska armén år 1988 för mord, bombning, fångenskap och bevittnat våld, hunger och förnedring under mer än 10 dagar. Samt deras samhällen brändes ner och de har förlorat allt, familj, vänner, hus och allt annat som de ägde. Kvinnornas berättelser är fulla av de bilder som tyder klart på hur traumat var och under vilka omständigheter de levde. Fem av dessa kvinnor är vittnen till:

”hur Irakiska armén och kurdiska legosoldater (Jash) fångade, dödade kvinnor, barn och män och stoppade människor i lastbilar och avrättade en del av dem på plats, och satte dem stora u-salar utan mat och vatten under flera dagar”.

Deras maktlöshet ledde till panik för att de inte visste vad de skulle ta sig till och vem de skulle de be om hjälp. Paniken i sin tur orsakade hjälplöshet hos dessa kvinnor, enligt dem. En majoritet av befolkningen bara lämnade sig till armén utan att man visste vad det skulle hända i framtiden.

I Knutssons (2002, s. 22) studie ”Att leva vidare efter krig och etnisk rensning” om 153 bosniska och kroatiska kvinnor, tillkommer ungefärliga resultat om hur under kriget på Balkan 1994 kvinnor utsattes för fara och hjälplöshet: -

”En klar majoritet av kvinnorna har någon gång varit i fara att själva dödas under kriget. En majoritet har också levt, eller lever fortfarande, som internflyktingar. En femtedel rapporterar att de sett någon dödas. Lika många uppger att de sett en familjemedlem eller

släkting dödas. Ungefär 5 % har bevittnat sexuella övergrepp. Cirka 7% har suttit i koncentrationsläger och en dryg tiondel har skadats fysiskt.”

Hjälplöshet är motsatsen till känslan av kontroll över sitt öde, enligt Stevens (1988, s. 139). Han menar att, då individen inte vet vad som sker runt henne och inte har kontroll över vad som kommer att hända, framkallar det en känsla av hopplöshet och passivitet hos henne. En studie av Selgiman om hundarna som placerades i burar med elektriska stötar, som inte kunde fly, visade att de blev apatiska och slutligen accepterade de elektriska stötar. Detta beteende associerade han med människors depression vid hjälplöshet, Stevens (1988, s. 139).

Samma känsla av panik och hjälplöshet drabbade dessa kurdiska kvinnor när traumat ”Mk Anfal 1988” utspelades i deras område. Många kände sig hjälplösa och gav sig till ödet, enligt deras berättelser om vad som skedde under dessa dagar.

Giddens (2005, s. 142-143) verifierar upplevelsen att risk handlar om framtida händelser relation till nuet. Han kommer med ett levande exempel av Firths som beskriver hur självmord är traditionellt accepterat på ön Tikopia när individen känner sig krossad. Trots att självmord är oaccepterat hos kurdiska samhällen, men enligt dessa kurdiska utsagor lämnade dem sig ändå en del av befolkningen bara till ödet, det vill säga väntade på döden.

I Rönneemarks bok, ”*Fallna löv om coping vid förlust av små barn*”, lägger han fram ett resultat om hur ett trauma skapar oro, skräck och rädsla hos de drabbade föräldrarna. Han refererar till Dyrgröv & Mattheisens studie om 117 föräldrar, 55 av dem som förlorade barn innan 1-4 år undersökning, led av ett stort känsla av oro, skräck och ångest, för att de inte visste vad skulle komma att hända deras barn under förlossning, Rönneemark (1999, s. 184-185).

2) Abstrakt identitet och relationsavbrott

För att de sju kurdiska kvinnorna skulle kunna gå undan Irakiska säkerhetspolisen som var ständigt efter dem, var de tvungna att bära på en falsk identitet och smälta i in folkmassan och bli synliga . Detta gjorde dem till abstrakta varelser som ett resultat av deras

subjektiva förhållande till detta krig. Detta var viktigt för deras överlevandestrategi. Sh 45 år berättar: -

”Ibland undvek man att se varandra i ögonen när man träffades slumpmässigt på gatan. Det var svårt att låtsas att man inte kände varandra, och omständigheterna gjorde att det inte var lätt att tro på någon. Man var jämnt otrygg med sig själv och andra. Mina bortträngda hemligheter kokade inne i mig av ilska på mig själv och på säkerhetspolisen”

Enligt Giddens (2005, s. 69) : När individen saknar värme och har sämre självuppskattning på grund av utebliven bekräftelse från omgivning, blir hon moraliskt tom. Detta stämmer klart med dessa kurdiska kvinnors subjektiva upplevelser under tiden de var gömda för Irakiska säkerhetspolisen. . Sh 45 år berättar: -

”MK Anfal 1988” splittrade oss alla i familjen på ett sätt, så av rädslan kunde man knappt säga till omgivningen att man var gift, har pappa, mamma och syskon.. Man fick inte träffa dem på länge, man hade en stor längtan, samtidigt vågade man inte visa sin känsla.

Det var svårt att förneka sig själv och sitt riktiga jag hela tiden. Det kändes som att jag var en osynlig nolla”.

Kaplan (2003,s. 93) i sin studie om barn i förintelse, ger samma bilder av Judar som har bytt sitt utseende på grund av förföljelser av Nazister runt i Europa under andra världskriget. Judiska barn som växte upp under denna tid var tvungna att bryta sociala band med sina familjer. Det krossade dessa individers självkänsla och de bär på skuldskänsla ända tills idag och en del av familjerna bytte sitt efternamn, enligt Kaplan(2003,s. 154) . K 76 år en av mina intervjupersoner berättar: -

”En gång skulle jag hyra en bostad av en kvinna, hon frågade efter min man. Jag sa jag är skild, vill inte leva med honom. Det var svårt för henne att tro det, hur kuna skulle du lämna din man och du har fyra döttrar gemensamt med honom? Det sved i mitt hjärta när ljög. Det var största förnedringen av mig själv”.

Den abstrakta identiteten och rädslan för Irakiska säkerhetspolis fick de utsatta kurdiska kvinnorna att drabbas av vakenhet och de känner sig jagade av svåra minnen hela tiden. De upplevde det så illa att ända tills idag känner de sig isolerade från samhällets övriga medlemmar. Det framkallade ständigt stress och en respons av vakenhet inför vad som kommer att hända. Symtom som sömnsvårigheter och minnena av förföljelser är ett bra bevis på detta. K 76 år som förlorade 18 medlemmar av sin familj och släkt berättade om de minnena som plågar henne: -

Allt påminner mig om dem, mina kvarlevande barn, barnbarn, naturen och människor som är runt om mig. Jag ser många kroppar framför mig fortfarande, många sårade barn och kvinnor som ropar på hjälp och är maktlösa, säkerhetspolis som jagar mig och min familj, sömntabletter hjälper mig inte heller. Jag kan inte berätta allt detta för andra som inte känner till min situation. Jag behåller dem bara för mig själv. Det är inte ofta folk vill höra sådana otäcka historier.. ”

Sådana upplevelser att leva gömd hela tiden och inte våga visa sin riktiga identitet är inte gemensamt med övriga människor i samhället. Denna form av livet förstärker utanförskap och bryter det naturliga samspel som enligt Giddens (2005, s. 69) är fundamentalt för individens välbefinnande. I Rönnemarks bok, ”*Fallna löv om coping vid förlust av små barn*” (1999, s. 197-198), understryker han samma resultat att, när offren inte kan behålla sitt normaltillstånd, har omgivningen svårt att förstå den drabbade. Enligt honom, leder det till föreställningskrock och till att den drabbade drar sig ifrån relationen och hamnar i utanförskap. Samma tillstånd för de sju kurdiska kvinnorna som ofta känner sig ensamma med sitt trauma.

Tradition och religion

Enligt Giddens (2005, s. 230) har religionen och traditionen stark fäste för de förmoderna samhällen och har högsta ordnings ansvar för individens dagliga ordning . Oavsett om individen underkastar sig religionen kontra traditionen eller inte, så har de sin makt över henne och styr samhället med sina osynliga normer och värderingar, så var läget under kyrkans styre i förmoderna samhällen i Europa, menar han.

Läget var inte annorlunda för de sju kurdiska kvinnorna strax efter kriget ”MK Anfal 1988”. Med anledning av det kurdiska samhället har stränga traditioner och majoriteten av befolkningen är muslimer, var de inte alltid lätt för de sju kurdiska kvinnorna att leva abstrakt och självständigt utan att ha folkets ögon på sig. Därför var det inte alltid lätt för de sju kurdiska kvinnorna att röra sig fritt och att bo och arbeta var de ville. A som är 57 och förlorat sin man beskriver sin situation: -

”I mer än sex år bodde jag och mina barn i en källare hos min bror, man hade ingen kontakt med grannar, mina barn kunde inte leka med andra barn i området, man var jätterädd att bli avslöjad av säkerhetspolis och bli dödad. Vi väntade på döden hela tiden och kunde inte tänka på annat, och det var en långsam och plågsam död. Jag kände att jag var en börda på min brors axlar, han själv hade tre barn och det var inte lätt att försörja mig och mina barn samtidigt, för jag slutade att jobba, eller rättare sagt jag fick sparken. Folk trodde att min bror hade två fruar, en del bara spred dåliga rykten. Jag sålde allt jag ägde för att kunna försörja mig och mina barn, det var omöjligt att få ett arbete i min situation. Vi väntade på döden hela tiden”

Kriget har ändrat det sociala sambandet mellan offren deras familjer, mellan offren och den sociala kontexten som hade stor betydelse innan kriget. . Det menas att den trygga relationen försvann. På grund av kriget ”Mk Anfal 1988” var offren tvungna att kvarlämna sina barn, syskon, mamma, pappa och den stora släkten som man hade i byn eller samhället innan kriget. Läget blev inte bättre efter kriget. Man fortsatte att gömma sig och blev isolerad ännu mer från varandra. Hela familjens bild har ändrats på grund av rädslan för Irakiska säkerhetspolisen om att bli upptäckta. Herman i sin studie om traumats effekt på socialt samband (1988, 64) ger utförlig beskrivning hur traumatiska händelser bryter samman familj, syskon, vänner och det ömsesidiga bandet. Hon menar att denna rasering av sociala relationer slår sönder offrens jagbild och undergräver det trosystem som är en källa för individens existens och varat. Hon lägger fram att människor i svåra situationer ber till gud om skydd och hjälp, när de inte får respons, förlorar de grundläggande tilliten . Här kan man koppla in Meads uppfattning om jaget som består enligt honom av två delar ”I” och ”Me”, det vill säga det subjektiva och den objektiva delen av jaget.”I ” utgör den spontana delen av

jaget i våra sociala processer och "Me" är personens uppfattning och den innehåller normer och värderingar. Genom att man ser sig själv med andras ögon, det vill säga den generaliserade andre via en pågående interaktion med omgivningen, ser man sig själv bekräftad av andra, Anerson och Kaspersen(2003, s. 154). Fallet var tvärtom för samtliga kurdiska kvinnor, de levde i en ständigt social isolering på grund av rädslan för den Irakiska säkerhetspolisen.

3) *Försämring av ontologisk trygghet*

Svaren från intervjupersonerna har visat hur kriget "MK Anfal 1988" har förstört den ontologiska tryggheten hos dessa sju kurdiska kvinnor. Under detta krig utsattes de för livshotande situationer och förlorade många familjemedlemmar, deras hus brändes ner, deras ägodelar beslagtogs av Irakiska armén. Yttre hotet mot själva identiteten enligt Giddens (2005, s. 61-70) bidrar till nedbruten självkänsla och individen drabbas av handlingsförlamning . N 39 berättar att: -

"efter att Irakiska armén brände ner allt, bombade folket oavbrutet i tio dagar med flyg och artilleri och omringade oss, tappade många hoppet, {gråt}. Det var många barn och kvinnor, en del bara sov av trötthet på vägkanterna i leran och regnet. En del gav sig till ödet utan att tänka på risker, man var totalt förvirrad. Andra bara stannade och väntade, en del skrek och andra grät högt ..det var rena mardrömmen och man var inte värd något"

Detta citat överensstämmer med Giddens teori om den ontologiska tryggheten, vilken enligt honom innebär att individen på ett medvetet plan känner sig ontologiskt trygg och har svaret tillgängligt till alla frågor som rör hans existens. De frågorna enligt honom bygger på bland annat existensen och varat, det ändliga och människors liv, upplevelsen av andra, självidentitet och kontinuitet.

Denna kamp att vara eller inte vara, är individens kontinuerliga uppgift för att skapa sig den ontologiska tryggheten, Giddens (2005, s. 61-70). Det var omöjligt för dessa sju kurdiska kvinnor att ta reda på deras varan under sådana svåra omständigheter som var

livshotande. Deras omgivning utgjorde största hotet och det var inte lätt för dem att smälta in i omgivningen. Det var inte heller enkelt för dem att uppleva andra som kom med hotelser. Enligt deras berättelser trodde ingen av dem att de skulle klara sig.

En empirisk studie av Knutsson(2002) ”Att leva vidare efter krig och etnisk rensning” om kvinnors mentala hälsa i Bosnien- Hercegovina och Kroatien. Jag finner samma bilder från kriget ”MK Anfal 1988” i Knutssons (2002) studie om kriget i Ex- Jugoslavien som orsakade stor skada på den ontologiska tryggheten hos kvinnornas hälsa i Bosnien- Hercegovina och Kroatien. Över 280 tusen civila har dött och många tvingades på flykt, nästan hälften av husen förstördes. Många av kvinnorna utsattes för våld eller blev vittnen till våld och reagerade med stor hjälplöshet och rädsla, precis som situationen var för de sju kurdiska kvinnorna som upplevde kriget ”Mk Anfal 1988”.

Herman (1988, 40-45) som har studerat i sin bok traumas effekt på offren, bekräftar samma innebörd hur offren blir maktlösa och hjälplösa, då trauman träder i kraft. Hon betonar att trauman kullkaster de vanliga omsorgssystemen som i vanliga fall ger individen känslan av kontroll och mening och samband med andra. Denna beskrivning av trauman av Herman överensstämmer med de upplevelser som de sju kurdiska kvinnorna skildrar från ”Mk Anfal 1988” och bekräftar även enligt Giddens teori den ontologiska tryggheten, att varat för dessa kvinnor sattes på spel under traumat.

4) Personlig- och social identitetsförändring

Enligt Giddens (2003, s. 43-44), innebär den personliga identiteten en utvecklingsprocess genom vilken individen formulerar sin upplevelse av sig själv som en unik varelse i relation till sin omgivning. Ett exempel på personlig identitet är grupptillhörighet. Medan den sociala identiteten kännetecknas av hur andra tillskriver individen egenskaper, till exempel mammarollen.

Detta innebär att de svåra omständigheterna under och efter kriget ”MK Anfal 1988” har ändrat dessa kurdiska kvinnors sätt att uppleva sig och sin omgivning. Det ömsesidiga samspelet var alltför begränsat för att kvinnorna skulle kunna få en känsla av tillhörighet

med det samhälle de levde i. Detta var på grund av rädslan för Irakiska säkerhetspolisen. A 57 år som förlorade sin man i kriget ”Mk Anfal 1988” berättar hur hennes personliga identitet ser ut idag efter detta trauma: -

”Jag lever i ovisshet och vet inte var jag skulle placera mig i världen. Jag upplever ovisshet på grund av att jag inte vet vem jag är längre, jag lider av dubbelhet. Jag är två personer i en kropp”.

Efter 20 år sedan detta krig har hänt, har de ända till idag svårt att anpassa sig och bygga upp en bro av nya relationer. Ensamheten och isoleringen dominerar deras vardagliga liv, bristen på bekräftelse från yttre världen orsakar ännu mer dåligt självförtroende hos dem.

Giddens(2005, s 62) återigen betonar att existensen av yttre världen utgör den ontologiska stommen i självidentiteten hos individen. ”Mk Anfal 1988” har försvagat denna yttre värld för dessa kvinnor. Det ledde till att de fick svag känsla av personlig identitet. Detta i sin tur försvårade för dem att kliva in i den sociala identiteten och prova andra roller, som mamma, mormor, moster på nytt.

Fruta Habtom i sin studie *”Reaktioner på krigsupplevelser och hanteringsstrategier hos eritreanska kvinnor som aktivt har deltagit i krig”* (2006), får fram samma slutsatser hur krigets trauma påverkar den personliga och sociala identiteten hos individen. Enligt henne har de eritreanska kvinnorna som aktivt deltagit i krig, stora svårigheter att åter anpassa sig till det civila livet, att uppfylla familjens behov, att känna grupptillhörighet och ändra sitt beteende.

Kaplan (2003, s.81) ger samma bilder av den personliga och sociala identiteten i sin studie om barn från förintelsen, bland annat hur en del av kvinnorna många år efter fångenskap under förintelsen vägrar att gifta sig eller skaffa barn. Samma resultat från min intervju av de sju kurdiska kvinnorna, majoriteten av dem lider av ensamhet, självunderskattning, isolering och svårigheter att ta sociala roller i vardagen. Sh är 45 år och ensamstående

mamma med en 21 - årig son, berättar hur hon har svårt att kunna se något förändring i sin liv: -

”Jag har svårt att börja om nytt liv, att lita på mig själv att kunna bo med någon annan, tanken är att jag inte vill förstöra andras liv. Jag har inte någon struktur och schema, jag lever för att jag lever.. upplevelserna från ” Mk Anfal 1988” gör att jag glömmer mig som mamma, fast jag har en son som jag måste ta hand om. Jag tror mitt liv går som i en tom cirkel, trots att det har gått många år sedan detta krig hände.”

5) Känslan av skuld och skam

Skuld är en konsekvens som har kommit ur rädslan för försummelse eller misslyckande med förväntningar individen har förväntar sig, det vill säga den relaterar till något fel individen har gjort. Skamkänslan är knuten direkt till självidentiteten och i grunden en passande berättelse som berör och sträcker sig över hela individens biografi. Där stimuleras känslor av ofullkomlighet eller stunder hos individen där hon utsatts för kränkning och det brukar börja innan språket kommer i bruk, Giddens (2005, s. 81-84).

Bilder av personlig förnedring inför andra och att bli vittnen till detta, var bland de svåraste momenten som fick offren att gråta när de berättade det under intervjun. Mer än hälften av de sju kurdiska kvinnorna utsattes för våld eller blev vittnen till mord eller avrättning av Irakiska armén under ”Mk Anfal 1988”. Detta skapade en storm av skamkänsla på grund av maktlöshet och bruten självkänsla många gånger.

Giddens (2005, s. 81-84) refererar till Lewis om den avledda skam som är förbunden med en skuld som individen inte vill erkänna. Denna skam kommer från omedveten ångestupplevelse om självet är otillräckligt. Denna beskrivning passar bra med de kurdiska kvinnornas situationer när de var otillräckliga och maktlösa, när de själva och deras anhöriga och vänner utsattes av irakiska armén för avrättningens hot eller blev vittnen till andras mord. Skam är motsatsen till stolthet och den är förankrad i det sociala sambandet som individen befinner sig i. När den hotas av andras reaktioner och förnekelse, blir individen naken och synlig inför andra i den sociala interaktionen Giddens (2005, s. 81-84).

Ur Kaplans studie om ”Barn under Förintelsen - då och nu”(2003, 75) framgår liknande bilder hur mammorna fick skuld och skamkänsla då de inte kunde försvara och gömma sina barn under omständigheterna i Förintelsen. Herman (1998,66-69) i sin bok om ”Traumat och till frisknande” delar sin uppfattning med Giddens och Kaplan om hur hjälplösheten under traumat leder till uppkomsten av skam- och skuldkänslan. När en person vars självständighet utsätts för fara, tenderar hon/han att få emotionella skamkänslor, enligt Kaplan. Hon kommer med levande exempel i sin bok om de överlevande vars vänner stupade i strider och de bara såg dem utan att kunna hjälpa dem. Detta resultat går i linje med mina intervjupersoners upplevelser, T är 37 år och en av dessa kurdiska kvinnor som överlevt ”Mk Anfal 1988” , hon berättar: -

”Jag var knappt 18 år och kommer ihåg väl den händelsen där en av våra bekanta tillfångatogs av armén i striderna runt byn Tazeshar en by några mil från staden Karkuk. Han blev avrättad framför andra fångar. När vi hörde det, vågade vi inte söka vidare och vände tillbaka hem. Det kändes som att hela världen gick under. Man var maktlös, det var långa konvojer som var fulla med kvinnor, barn och trötta människor. Jag skäms nu att jag inte kunde göra något åt saken.”

6) Ångest, rädsla

Enligt Sigmund Freud, som var en psykoanalytiker är ångest ett resultat av en känslomässig smärtsam upplevelse som individen drabbas av på grund av ett yttre hot eller objekt. Ångesten fungerar som en varningssignal för jaget som utsätts för hotet. Hotet kan vara en traumatisk upplevelse under barndomen eller vuxenåldern. Och det innebär att ångesten är en känslomässig återupplevelse av detta hot. Freud beskrev hur psyket skyddar jaget genom den så kallade försvarsmekanismen på olika sätt: genom bortträngning av traumat till det omedvetna, isolering, förnekande och projektion, Karlsson (2004, s. 347-354).

”Mord kampanjen Anfal 1998”, var ett yttre objektivet hot mot dessa sju kurdiska kvinnors liv som orsakade både förändring i deras psyke och beteende enligt Freuds beskrivande av ångest. Som framgår i intervjuretatsen, lider majoriteten av de sju kurdiska kvinnorna av isolering från omgivningen och de gör annat för att fly bort från sin ångest.

Sh som är 45 år, läser på komvux och jobbar heltid som undersköterska och har förlorat sin man i "Mk Anfal 1998" säger: -

" .jag är så sårbar att jag knappt kan bära mig, om jag skulle kunnat arbeta skulle jag jobba 24 timmar om dygnet för att slippa tänka på det eländet"

Giddens ger (2005, s. 55-61) en annan beskrivning fast med samma innebörd som överensstämmer med Freuds analys av ångest. Han definierar ångest som en omedveten rädsla hos individen att förlora sitt objekt genom inre känslomässig spänning . Giddens refererar till Sullivan att ångestens känsla är en universal händelse och den är beroende av andras reaktioner. Den angriper hela känslan som självet har byggt under åren, det vill säga individens elementära trygghetssystem. Rädslan för att förlora objekten kan i sin tur leda till reducering av individens tillit sin omgivning. Precis som ifall det lilla barnet förlorar den grundläggande tilliten till sin mamma. Det framkallar ångest hos denna lilla individ att tappa tilliten och det leder till reaktioner som hopplöshet . Herman delar samma uppfattning med Giddens om att relationen utgör den grundläggande elementära tilliten mellan individen och samhället. Då traumat sker, förlorar individen denna tro på sin omgivning och då bryts känslan av gemenskap ner hos henne, svek och hjälplöshet och ilskan odlas i individens inre föreställning gentemot andra, Herman (1998, s. 68-69). I sådant krig som "MK Anfal 1988" orsakades att samtliga av de sju kurdiska kvinnorna tappade sin tillit till samhället där de befann sig vid traumat. De har gett klar respons under intervjun att de inte kan tro på sin omgivning på samma sätt som innan kriget. T 37 år, förlorade fyra bröder i "Mk Anfal 1988", är mamma till två och sedan tio år tillbaka bor hon i Sverige. Hon betonar att hennes tillit generellt har ändrats mycket: -"

"Det är inte hur lätt som helst att finna sådana människor som man kan lita på, efter allt som har hänt mig och min familj."

7) Försämringen av minnet

Den grundläggande orsaken till att individen glömmet är, att all information som hamnar i korttidsminnet knappt kan hinna föras in i långtidsminnet. Psykodynamiska perspektiven betonar att bortträngning leder till försämring av minnet och glömska hos traumatiserade personer, på grund av att upplevelserna från traumat kommer ut spontant och förstör det individen tänker på (Larson 2004, s. 232).

På grund av påträngande minnen från kriget "MK Anfal 1988" har dessa kvinnor drabbats av minnesförsämring, upplevelserna kommer upp automatiskt och förstör deras dagliga personliga struktur. Då minnena tränger sig på spontant utan förvarning i tid och rum, glömmet man det som man vill göra. Intervjupersonen K berättar: -

"Så fort jag vill göra någonting eller ta en promenad till exempel, sjunker jag i mina upplevelser och glömmet det som jag håller på med. Innan kriget kunde jag hitta svåraste adressen. Ett av mina barn eller barnbarn måste komma och hjälpa hem mig nu. Det är tragiskt jag har blivit som en blind person och beroende av andra"

Psykodynamiska perspektiven framhäver också att negativa sinnesstämningar påverkar hur minnet fungerar. Den som har dåligt humör, minns sämre (Larson 2004, s. 232).. Apropå dessa sju kurdiska kvinnors situation som bär på starka minnen från kriget "MK Anfal 1988" och dess ångest orsakade dåligt humör och de minns sämre och lider av glömska.

8) Meningslöshet

Det flesta av intervjupersonerna hittar inte sin mening i sin vardag. Det tycks ha hänt efter att de har förlorat sina anhöriga och sitt hem under kriget "MK anfall 1988" hittar de inte någon mening och betydelse i livet.

Enligt symbolisk interaktionism föds människan in i en social värld där hon integrerar sig med andra människor och skapar sina symboler och objekt. Det skapandet av de gemensamma symbolerna och objekten ger henne tillfredställelse av hennes behov som i sin tur leder till den mening hon strävar efter. Symbolerna som ger individen mening beror på hur hon definierar situationen (Tros & Levin, 2004, s.102-103, 134-136). I och med att alla dessa kurdiska kvinnor under "Mk Anfal 1988" har missat några av sina anhöriga och det

sociala sambandet som var en källa till deras trygghet och deras livs mening, är det inte lätt att efter 20 år skapa nya symboler och ny social kontext som kan ge dem trygghet och meningen.

Herman (1988, s. 68-69) bekräftar samma betydelse av att en meningsfull värld skapas i relation till andra människor och det börjar under de första åren då individen är barn. Hon menar att när traumat sker bryts alla trygga relationer mellan individen och hennes band till omgivning ner. Individen tappar den mening och tilltro som hon borde ha. Och precis detta händer med dessa sju kurdiska kvinnor under kriget "Mk Anfal 1988". Deras band till samhället bryts samman under detta kriget. K 76 år säger: -

"ingenting smakar gott för mig, jag bryr mig inte om nya kläder, om sort av mat eller möbler och jag inte festar, jag kan inte finna mening med det jag gör utan min son och min släkts närvaro. Det räcker att jag överlever."

8. Diskussion och slutsatser

Mitt syfte med denna undersökning var att samla information för att få en förståelse av de posttraumatiska besvären som "Mordkampanjen Anfal 1988" orsakade hos offren, det vill säga de sju kurdiska kvinnor som fortfarande är i livet. Samt försöka att belysa hur dessa upplevelser påverkar deras vardag i dag och vilken effekt detta krig hade på dessa kvinnors identitet och deras vardagliga sociala tillvaro

Resultat i studien visad att upplevelsen av panik och maktlöshet, relationsavbrott, försämring av den ontologiska tryggheten, skam och skuld, ångest och rädslan, personlig och socialidentitets förändring, försämringen av minnet och meninglöshet, överensstämmer med de kriterier då upplever individen ett trauma och hur hon blir påverkad av dem på olika sätt och lämnar efter sig posttraumatiska besvär.

Det finns stöd hos de studier som gjorts av Knutsson(2002) "*Att leva vidare efter krig och etnisk rensning*", Kaplan (2003, s. 93) i sin studie om barn i förintelsen, Herman (1998) "*Trauma och tillfriskande*" och Fruta Habtom(2006), i sin studie "*Reaktioner på krigsupplevelser och hanteringsstrategier hos eritreanska kvinnor som aktivt har deltagit i krig*".

Traumatiska upplevelser trotsar det elementära värdet hos individen, till exempel den grundläggandetryggheten, självbilden och tilliten till omgivningen och förstör det personliga schemat som består av normer, värderingar, förväntningar och en struktur som individen kan handla efter (Christianson, 1996. s. 306).

Det har visat sig i intervjuerna att kriget "MK Anfal 1988" har orsakat panik och maktlöshet hos de sju kurdiska kvinnorna, så att deras värde som individer var ganska kränkt och krossat. Dessa sju kurdiska kvinnor har vittnat om mord, avrättningar, bränder och våld. Deras grundläggande trygghet som bestod av relationer med familjer och släkt blev förstört under traumat. Denna slutsats stöds även av Giddens (2005, s. 61-70) teori om den ontologiska tryggheten, vilket enligt honom innebär att individen på ett medvetet plan känner sig ontologiskt trygg och har svaret tillgängligt till alla frågor som rör hans existens. De

frågorna bygger enligt honom bland annat på existensen och varat, det ändliga och människors liv, upplevelsen av andra, självidentitet och kontinuitet. Här finns underlag att dra slutsatser om att vid förstöring av den kurdiska ontologiska tryggheten, drabbades de av panik, maktlöshet och relationsavbrott.

Då deras vara utsätts för hot, tappade de tillit till sin omgivning. Det finns liknande bilder från dessa sju kurdiska kvinnors intervjuer, hur efter kriget de blev splittrade och förlorade sitt sociala band med sina familjer och sin sociala kontext som var en till källa trygghet och bekräftelse.

Knutsson(2002, s.9) i sin empiriska studie om kvinnors hälsa, framhåller samma resultat om att Balkan kriget 1992 har förstört den sociala strukturen hos de bosniska och kroatiska kvinnorna under etnisk rensning vilket klassas enligt forskarna som högsta grad av trauma som kan drabba människor. Många kurdiska samhällen, stora och små har jämnats med marken samt befolkningsägodelar beslagtogs av Irakiska armén och dess kurdiska utyrda legosoldater ”Jash”. Dessa var huvudinkomstkälla för dem enligt dessa sju kurdiska kvinnors utsaga . Detta ledde till att de förlorade sin autonomi som självständiga individer i jämförelse med perioden innan kriget.

Kriget ”MK anfall 1988” har förändrat den ekonomiska situationen för dem, från oberoende individer till beroende av andras hjälp, från trygga till otrygga och från säkra till rädda för en oviss framtid som väntade dem. Detta skapade stora försörjningsproblem efter kriget, vilket ledde till utbredd fattigdom bland dem.

Relations avbrott på grund av ”MK anfall” ledde inte bara till att dessa sju kurdiska kvinnor miste sitt stöd från omgivningen, det har även framkallat isolering och sämre självuppskattning. Oavbrutna förföljelser av Irakisk säkerhetspolis, tvingade dem att gå under jorden och leva abstrakt och tappa sin reflexivitet som vanliga Irakiska medborgare. Det kändes tomt enligt dem. Detta bekräftas av Giddens (2005, s. 69) när individen saknar värme får hon sämre självuppskattning på grund av utebliven bekräftelse från omgivningen, samt blir moraliskt tom.

Denna rädsla för polis och relationsavbrott på grund av kriget, ledde till att dessa kvinnor hamnade i utanförskap och isolering från övriga medlemmar av samhället. I Rönneemarks bok, *"Fallna löv om coping vid förlust av små barn"* (1999, s. 197-198), understryker han samma resultat att, när offren inte kan behålla sitt normaltillstånd, har omgivningen svårt att förstå den drabbade. Det var inte lätt heller för de sju kurdiska kvinnorna att känna gemenskapen med tanke på omständigheterna i deras onormala livstillstånd. Här var tradition och religion annat hot mot dessa sju kurdiska kvinnors välbefinnande och existens i ett samhälle där kvinnor underordnas av män, där kvinnor inte är självständiga.

Posttraumatiskt stressyndrom

Av de symtom som dessa kurdiska kvinnor lider av på grund av kriget "MK Anfal 1988", bland annat återupplevelsen av traumat i form av "Flashback", fantasier om mord, drömmar, undvikande av stimuli, försämringen av minnet och meningslöshet, hat och emotionell stress upplevelsen av ångest och känslor av skuld, skam inför att man bara själv överlevt, sömnsvårigheter, övervikenhet, kan man dra en viktig slutsats att dessa kvinnor lider av posttraumatiskt stressyndrom, vilket är konsekvensen av att man utsätts för livshotande situationer, enligt Larsson(2004, 414).

I Knutssons (2002, s.10) studie *"Att leva vidare efter krig och etnisk rensning"*, Kaplan (2003, s. 93) i sin studie om barn i förintelsen, Herman (1998) *"Trauma och tillfriskande"* och Fruta Habtom (2006), *"Reaktioner på krigsupplevelser och hanteringsstrategier hos eritreanska kvinnor som aktivt har deltagit i krig"*. Alla de fyra studierna framhäver samma resultat om diagnos om traumaupplevelser. Christianson (1996, s.304) poängterar även samma slutsatser att bortträngande av traumatiska händelser leder till sömn brist, okontrollerade känsloutbrott och ångestattacker och dålig koncentration.

Förändring av den personliga och sociala identiteten är ytterligare en annan slutsats som man kan dra från denna studie. Om man knyter hopp relationssamband och dess betydelse för offrens ontologiska trygghet med perioden under och strax efter trauman och dessa sju kurdiska kvinnors liv idag, ser man en tydlig förändring. Kriget "Mk Anfal 1988" har brutit sönder de gemensamma banden dessa sju kvinnor hade med sina familjer och

anhöriga. Situationen efter kriget och rädslan för Irakiska säkerhetspolis har ännu mer försvagat denna identitets tillhörighet, vilket ledde det till sämre grupptillhörighet och stark isolering och känslan av dålig självkänsla hos dessa sju kurdiska kvinnor. Även flykten till ett främmande land med annat språk, tradition och social kontext, gjorde denna tillhörighet ytterligare tunnare speciellt till de äldre av dessa kvinnor. Fyra stycken av de kvinnorna som är över 60 år tillbringar mesta av sina dagar hemma isolerade från omgivningen. Kring skapandet av den personliga identiteten menar Giddens (2003, s. 43-44) att den är en process som utvecklas och formuleras i upplevelse som en unik varelse i relation till omgivningen. Det blir svårt för dessa kurdiska kvinnor att känna sig som unika varelser då de saknar tillräckligt samspel med sin omgivning. Efter 20 år sedan detta krig har hänt, har de ända tills idag svårt att anpassa sig och bygga en bro av nya relationer. Ensamheten och isoleringen är vanlig stil i deras vardagliga liv, bristen på bekräftelse från yttre världen orsakar ännu mer dåligt självförtroende hos dem. Giddens (2005, s 62) återigen betonar att existensen av yttre världen utgör den ontologiska stommen i självidentiteten hos individen. Denna bristande bekräftelse av omgivningen till dessa kvinnor orsakar i sin tur att de inte kan hantera den sociala rollen, det vill säga mammarollen, mormor rollen eller arbetsrollen. Detta symptom finns bland fyra av dessa sju kurdiska kvinnor. Denna slutsats stöds av Kaplans (2003, s.81) studie om barn som upplevt förintelse som har svårt att anpassa sig och lider på grund av trauman av dåligt självkänsla och svårigheter med återanpassning till normala livet.

7.1 Bristen i studien

Denna studie saknar en generaliserbarhet på grund av: -

Begränsat antal intervjupersoner gentemot traumans storlek och antal offer som enligt en del källor överstiger 182 000 personer(Dostan, 2003).

Förändring av intervjupersonernas livsstil och land, vilket betyder en ändring i sättet att tänka och handla och majoriteten hade svårt att ge en detaljerad beskrivning av händelserna. Det har gått mer 20 år sen ”Mk Anfal 1988” har hänt.

Det finns få studier och litteratur som handlar om detta krig, och det beror på kurdernas geografiska lägen som är delade mellan fyra olika länder som gör det omöjligt att göra sådana studier.

7.2 Slutliga slutsatser

Denna uppsats var i linje med studiens frågeställningar som handlat om hur de objektiva omständigheterna, det vill säga "MK Anfal 1988" påverkade dessa sju kurdiska kvinnor och hur de förhöll sig till det och hur deras personliga och sociala identitet har förändrats. Det har visat sig också att det inte fanns någon förklaring varför så många civila måste dödas och behandlas på det sättet.

I teoretisk anknytning anser jag att Giddens teori om den ontologiska tryggheten och existentiell ångesten (2005, s. 47-80) är till god hjälp för att förstå betydelsen av den ontologiska tryggheten och dess vikt när människan söker sitt vara och identiteten hotas av yttre krafter.

En annan slutsats som kan dras från denna studie ätt kriget "MK Anfal 1988", orsakade djup ångest hos somliga av de sju kurdiska kvinnorna. Giddens (2005, s. 55-61) definierar ångest som är en omedveten rädsla hos individen att förlora sitt objekt genom inre känslomässig spänning.

Sista slutsatsen är att dessa sju kvinnor lider av posttraumatiskt stressyndrom på ett eller annat sätt. deras upplevelser fungerar som ett larmsystem som orsakar sömnsvårigheter, vakenhet, depression och meningslöshet i livet. Dessa sju kurdiska kvinnor har själva hävdad under intervjun att de aldrig har känt sig så förändrade i jämförelse med perioden innan kriget.

Man kan också komma fram till att syftet med detta krig "Mk anfall 1988" var att utföra en etnisk resning med tanke på antal döda och förstörda samhällen. Och det var väl planerat att döda så många Kurder som möjligt och förstöra och utrota deras biologiska och nationella tillhörighet . Bara de sju kurdiska kvinnorna har förlorat 162 av sina anhöriga. Precis vad som har hänt med Judar under andra världskriget och kriget i Bosnien och Kroatien där 280 000 miste livet, enligt Knutsson (2002, s.6). Förstörelse och bränning av kurdiska geografiska områden är ett bevis på att ex-irakiska regimen under Saddams styre hade planer på att avkurdisera Irakiska Kurdistan från kurder.

Enligt min uppfattning är en större medvetenhet om krigets följder essentiell för att undvika upprepande av framtida folkmord såsom Förintelsen av Judar under andra världskriget, kriget Balkan 1992 och Mordkampanjen ”Anfal mot kurder 1988”, då miljoner människor mördats kallblodigt under alla dessa krig. Och det är ett sätt att stabilisera fred mellan olika folkgrupper.

8.3 Förslag till framtida studier

Det skulle vara intressant om man kunde göra en bred studie om de tusentals kvinnor, män och barn som överlevde ”Mk Anfal 1988” som är spridda på ett brett område i södra Kurdistan (Irakiska Kurdistan). Det är värd att veta hur kurdiska männen har reagerat på detta trauma och hur de upplevde detta subjektivt jämfört med kvinnor.

Det skulle vara givande om man kunde intervjua de skyldiga bakom ”Mk Anfal 1988” på ett neutralt palats för att renodla en förståelse om bakomliggande orsaker till deras grymheter.

10. Litteraturförteckning

Bokreferenser

- Andersson, H & Kaspersen, L.B. (2003). *Klassisk och modern Samhällsteor.* Lund: Studentlitteratur.
- Chritinanson, (SÅ). (1996). *Traumatiska minnen.* Borås: Centraltryckeri. ISBN 91-27-06533-2
- CHAK. (2007). "Anfal" *The Iraqi State's Genocide against the Kurds.* ISBN: 978-87-989499-2-3
- Giddens, A. (2005). *Modernitet och självidentitet, Självet och samhället i den moderna epoken.* Media print i Uddevalla AB: ISBN 91 7173 12661
- Herman, (JL). (1998). *Trauma och Tillfriskande.* Mölndal: PR- Offset AB. ISBN 91-630-7184-3
- Kaplan, S. (2003). *Barn under Förintelsen då och nu.* Finland: tryckning WS BO Bookwell. ISBN 91-27-09648-8
- Kvale, S. (1977). *Den kvalitativa forskningsintervju.* Student litteratur. ISBN 91-44-001851
- Karlsson, L. (2004). *Psykologins grunder.* Lund: Studentlitteratur.
- Lundequisit, B, Berglund, (TP), Penalozza, C & Ringsby, G, (1995). *Barn Krig Psykoterap.* Växjö: Trycket av Grafiska Punkten. ISBN 91-88726-16-9
- Malstöm, Györki & Sjögren. (1991). *Bonniers Svenska ordboken.* Stockholm: Bonnier Fakta Bokförlag AB. ISBN 91-34-511962-2
- Persson, K. (1988). *Relation och Trauma, en bruks bok om mötet mellan hjälpare och offer för sexuella övergrepp.* Falun: AiT Scandbok. ISBN 91-27-06773-4
- Rönmark, L. (1999). *Fallna löv, om coping vid förlust av små barn.* Göteborg: Kompendiet AB. ISBN 91-973775-0-3
- Stevens, R (1998). *Att förstå människor.* Lund: Studentlitteratur.

Avhandling

Knutsson, M.(2002). *Att leva vidare efter krig och etnisk rensning. En empirisk studie av kvinnors mentala hälsa i Bosnien-Hercegovina och Kroatien.* STOCKHOLMS UNIVERSITET: PSYKOLOGISKA INSTITUTIONEN.

Elektroniska källor

Baksi, k. (2003). [Elektronisk]. *STÄLL DEN KEMISKE ALI INFÖR RÄTTA I HALABJA.*

Tillgänglig:< http://svartvitt.se/red_ord_nov03.htm> [2007-10-17].

Dostan, H. (2003). *Anfal är på många sätt en kopia av Förintelsen, men i mindre omfattning.* Tillgängligt 25-2-2008, <http://web.telia.com/~u21123730/halabja-anfal.htm>

Habtom, F. (2006). *Reaktioner på krigsupplevelser och hanteringsstrategier hos eritreanska kvinnor som aktivt har deltagit i krig. PÅBYGGNADSKURS I PSYKOLOGI, 20 POÄNG, (C3) 2006. STOCKHOLMS UNIVERSITET: PSYKOLOGISKA INSTITUTIONEN. Tillgängligt 25-3-2008*
<http://www.uppsatser.se/uppsats/2a2f656ad1>

Wikipedia. (2008). Kurdiska. Tillgängligt 25-2-2008 <http://sv.wikipedia.org/wiki/Kurdiska>

11. Intervjuguide

1. Hur upplevde kvinnor mellan 18-76 år situationen under folkmordet i ”Mordkampanjen Anfal 1988” mot kurder? Upplevde de det som ett trauma?

- a) Vill du berätta om era familjeförhållanden före och efter mordkampanjen, under vilka ekonomiska och sociala förhållanden levde ni? Eller vill du berätta om hur du och din familj bodde innan och under kriget?
- b) Hur såg ditt liv ut under detta krig ”Mordkampanjen Anfal 1988”, din personliga upplevelse. kommer du ihåg något, såg du hemska saker och händelser? Befann du dig i närheten när det hände? Minns du någon speciellt händelse som tilldrog sig din uppmärksamhet och som inte går att glömma?
- c) Hur vill du beskriva den? Vad var den för något?
- d) Vilken betydelse har den haft för dig och ditt liv? Hur har händelserna gått till?

2. Hur uppvisar dessa kvinnor traumat efter kriget? D v s Strax efter kriget

- a) Hur såg ditt liv ut efter detta krig?
- b) Hur många anhöriga har du förlorat? Hur drabbades din familj och släkt under ”Mordkampanjen Anfal 1988”? Har du hört någonting om dem sedan detta hänt?
- c) Vad skulle du ha gjort om du haft makt när du såg många av dina anhöriga drabbas av detta krig?
- d) Vilka ekonomiska förluster har du lidit på av grund av detta krig? Har du fått någon ersättning till det?
- e) Övriga förändringar som har skett på grund detta krig, t. ex din relation med andra människor, kan du beskriva den?
- f) Hur reagerade omgivningen (människor) på din situation, visade de någon förståelse för det som har hänt dig?

3. Hur beskriver de sitt trauma i dag? Hur upplever de den idag?

- a) Tänker du på dina närmaste som har mist livet? Kan du berätta ungefär hur ofta? Är det något som följer dig dagligen i tanken, eller dyker det bara upp spontant?
- b) Är det något som berör dig när du hör ordet ”Anfal”, när du i bland tänker på dina anhöriga och händelserna?
- c) Upplever du någon känsla av skräck eller ångest när du kommer ihåg händelserna i detta krig, att det kan hända en gång till? Eller hur ofta tänker du på det?
- d) Brukar du prata om med någon annan om de händelser som du var med, som har upplevt en situation?

4. Effekt av ”Mordkampanjen Anfal 1988” på den personliga och sociala identiteten?

- a) Tycker du att MK har påverkat ditt sätt att uppfatta dig själv. Har du förändrats, i så fall på vilket sätt? kan du berätta om det nya livet i Sverige? Kan du beskriva skillnaderna?
- b) Hur påverkas detta trauma vardagen för dig, t ex din relation med familjen och dina vänner? Hur bemöter de dig när de vet att du är ett offer för detta krig ”Mk”?
- c) Hur uppfattar du det 20 år efter att det har hänt och vilka föreställningar har du?
- d) Finns det något som gör att du blir påmind om detta trauma, om ja, på vilket sätt?

- e) Är du nöjd med ditt sätt att fungera. Är du nöjd med omgivningens sätt att fungera ihop med dig själv?